

PAP MÁRK

Károsulti közrehatás a vadkárért való helytállási kötelezettség körében

ABSTRACT

According to Hungarian law, the holder of hunting rights has an absolute obligation to pay compensation for the damage caused by wild animals, i.e. he cannot exempt himself from the obligation. The holder of hunting rights is not obliged to compensate for the wildlife damage only insofar as the land user caused the damage by culpably failing to fulfil his obligation to prevent the damage. For this reason, most disputes following the occurrence of wildlife damage arise in connection with the land user's fulfilment of his obligation to prevent damage. In the present study, by analysing the current legislation and the relevant case law, I examine in detail the content of the land user's obligations to prevent damage caused by wildlife, and then the aspects to be considered in the spreading of damages as a consequence of the culpable breach of the duty to prevent damage. Finally, I will also analyse whether it is possible to apply the general rules of civil law on contributory negligence to the obligation to compensate for damage caused by wildlife.

Keywords: wildlife damage ■ land user ■ damage prevention
■ contributory negligence ■ spreading of damages

I. BEVEZETÉS

Az ember és a természeti környezet közötti interakciók egyik gyakori megnyilvánulási formája a vadon élő állatok károkozása.^[1] Ezért a jogi szabályozásnak választ kell adnia arra a kérdésre, hogy a vadon élő állatok által okozott károkat ki viselje.^[2] Az e károk telepítését rendező jogi szabályozás szempontjából a vadon élő állatok hagyományosan külön csoportját alkotják a vadászható állatok^[3] – azaz a vad védelméről, a

[1] Hodgson – Redpath – Sandstrom – Biggs, 2020, 5., 8.; Lucifero, 2015, 80-81.; Madden, 2008, 189-190.; Woolaston – Flower – van Velden – White – Burns – Morrison, 2021, 172.

[2] Woolaston – Flower – van Velden – White – Burns – Morrison, 2021, 176-179.

[3] Heltai – Antal, 2016, 47.

vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény (a továbbiakban: Vtv.) által használt kifejezéssel a vadak^[4] –, amelyek kártételei két kártípusban, egyrészt a mező- és erdőgazdálkodásban, másrészt az azon kívül okozott károkból nyilvánulnak meg.^[5] Míg az utóbbiakra a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:563. §-ának a vadászható állat által okozott kárért való felelősségre vonatkozó szabályai alkalmazandók,^[6] addig a mező- és erdőgazdálkodásban okozott károk megtérítését a Vtv. 75. és 78-81/B. §-ának a vadkár megtérítésére vonatkozó szabályai rendezik.^[7]

A Vtv. 75. § (2) bekezdése a vadkár fogalmát akként határozza meg, hogy az a vadak közül a gímszarvas, a dámszarvas, az őz, a vaddisznó és a muflon által a mezőgazdaságban és az erdőgazdálkodásban, továbbá az őz, a mezei nyúl és a fácán által a szőlőben, a gyümölcsösben, a szántóföldön, az erdősítésben és a csemetékertben okozott kár tíz százalékot – azaz a természetes önfenntartási értéket – meghaladó része.^[8] A törvény értelmében a természetes önfenntartási érték nem tekinthető vadkárnak, ezért a vadkár számitásánál nem vehető figyelembe, az ugyanis a megújuló természeti erőforrásnak és nemzeti vagyonnak minősülő vadállomány életfeltételeinek kielégítésére szolgál.^[9] Ez azt jelenti, hogy a kár tíz százalékát önrészként a károsult köteles viselni, ezzel hozzájárulva a vadállomány fennmaradásához.^[10] E főszabály alól csak az az eset képez kivételt, amikor a vadászatra jogosult a jóváhagyott éves vadgazdálkodási tervben a gímszarvasra és a vaddisznóra előírt elejtési tervszámokat nem teljesíti, mivel ekkor a következő vadászati évben a bekövetkezett vadkár teljes egészében – azaz a természetes önfenntartási értékre is kiterjedően – őt terheli.^[11]

[4] A Vtv. 1. § (2) bekezdése értelmében vadnak a Magyarországon honos, előforduló, engedéllyel telepített, vagy átvonuló, természetvédelmi oltalom alatt nem álló nagyvadnak, illetve apróvadnak minősülő vadászható állatfajok minősülnek, amelyeket a vadgazdálkodásért felelős miniszter a természetvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben kiadott rendeletben állapít meg. E rendelet a Vtv. végrehajtásának szabályairól szóló 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet (a továbbiakban: Vtv. vhr.), amelynek 1. § (1) bekezdése sorolja fel a vadászható állatfajokat.

[5] Lábady, 2013. 961.; Lábady – Parlagi, 2020, 2553-2554.; Makai, 2022, 37.

[6] Barta, 2014, 22.; Döme, 2016, [7]; Havasi – Salamonné Piltz, 2021, 852-853.; Lábady, 2013, 961.; Márton, 2010, 148.; Orosz, 2014, 321.

[7] Barta, 2012, 40.; Barta, 2020, 8.; Havasi – Salamonné Piltz, 2021, 852-853.; Hegyes, 2014, 199-200.; Juhász, 2012, 490.; Lábady, 2013, 961.; Lábady – Parlagi, 2020, 2553-2554.; Márton, 2010, 148.; Orosz, 2014, 321.; Pribula, 2013, 567.; Tőkey, 2020, 152.; Varga, 2010, 192.

[8] A Vtv. vhr. e törvényi fogalmat tovább differenciálja, kimondva, hogy a Vtv. 75. § (2) bekezdése alkalmazásában mezőgazdaságban okozott vadkár a vad táplálkozása, taposása, túrása vagy törése következtében a szántóföldön, a gyümölcsösben és a szőlőben a mezőgazdasági kultúra terméskiesését előidéző károsítás [Vtv. vhr. 82. § (2) bekezdése], erdőgazdálkodásban okozott vadkár pedig az erdősítésben a vad rágása, hántása, túrása, taposása, törése által a csemeték elhalását előidéző, vagy a csúcs-hajtás lerágásával, letörésével a csemeték fejlődését akadályozó, továbbá az erdei magok elfogyasztása által a természetes erdőfelújulás elmaradását okozó károsítás [Vtv. vhr. 83. § (2) bekezdése].

[9] Vtv. 75. § (4) bekezdése.

[10] Barta, 2020, 3.; Fuglinszky, 2015, 704.; Heltai – Antal, 2016, 44.; Horváth, 2017, 276.; Klátyik, 1996, 105.; Zoltán, 1997, 222., 223.

[11] Vtv. 75. § (3) bekezdése.

A vadkár megtérítésére az a vadászatra jogosult köteles, aki a kárt okozó vadfajjal vadgazdálkodási tevékenységet folytat és annak vadászatára jogosult, valamint akinek vadászterületén a károkozás bekövetkezett.^[12] A vadkárnak a vadászatra jogosultra való telepítését az indokolja, hogy a vaddal – a vagyoni értékű jognak minősülő vadászati jog részeként – ő folytat vadgazdálkodási tevékenységet, amelynek gazdasági haszna is nála jelentkezik,^[13] függetlenül attól, hogy a vad állami tulajdonban van.^[14] A vadkár bekövetkezése folytán keletkező jogviszony károsulti pozíciójában pedig a földhasználó, vagyis az áll, aki a vadkár keletkezésekor az érintett ingatlan jogszerű használója volt.^[15] Ugyanakkor megjegyzést érdemel, hogy a vadkár megtérítése iránti igény nem a károsult személyéhez kötött, ezért nincs jogszabályi akadálya annak, hogy a földhasználó a vadkár megtérítésére vonatkozó követelését másra ruházza át.^[16]

A Vtv. szabályozásából következően a vadászatra jogosultat abszolút, azaz semmilyen kimentést nem tűrő helytállási kötelezettség terheli a vadkár megtérítéséért pusztán azon tények folytán, hogy a kárt okozó vadfajjal vadgazdálkodási tevékenységet folytat és annak vadászatára jogosult, valamint a kár a vadászterületén következett be.^[17] Ezért a vadászatra jogosult nem mentheti ki magát a vadkár megtérítésének kötelezettsége alól annak bizonyításával sem, hogy a Vtv. 78. §-a alapján őt terhelő kármegelőzési kötelezettségnek az adott helyzetben általában elvárható módon eleget tett.^[18] A vadkár megtérítésére vonatkozó kötelezettség abszolút jellegéből az a következtetés vonható le, hogy bár a Vtv. a „felelősség a vadkárért” kifejezést használja, a vadkár bekövetkezése folytán nem felelősségi, hanem egy – a felelősségi logikát sok tekintetben mellőző – *sui generis* kártelepítési jogviszony keletkezik a vadászatra jogosult és a földhasználó között.^[19] Amint ugyanis arra Kőhidi helytállóan rámutatott, a felelősség szükségszerűen ismeri a kimentést, így az „abszolút felelősség” fogalma dogmatikai paradoxon.^[20] Erre figyelemmel vadkárért való felelősség helyett vadkárért való helytállási kötelezettségről helyes beszélni.

A Vtv. 79. § (3) bekezdéséből az következik, hogy a vadászatra jogosult a vadkárt csak annyiban nem köteles megtéríteni, amennyiben azt a földhasználó a Vtv. 79. § (1) bekezdésében – „A kár megelőzése” cím alatt – szabályozott kötelezettségei

[12] Vtv. 75. § (1) és (5) bekezdése.

[13] Czank, 1985, 140-141.; Döme, 2016, [3]; Hegyes, 2011, 57.; Mátyás, 1990, 157.; Mikó, 1996, 23.; Mikó, 1999, 20.; Mikó – Vajai – Cs. Nagy, 1996, 37.

[14] Vtv. 9. § (1) bekezdése.

[15] Legfelsőbb Bíróság (a továbbiakban: LB) Pfv.III.22.318/2001/5.; Kúria Pfv.VI.21.019/2016/4.

[16] LB Pfv.VI.20.715/2010/6.

[17] BDT2006. 1382.; Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.171/2013/4.; Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.260/2014/6.; Győri Ítéltábla Pf.I.20.001/2006/4.; Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.151/2017/4.; Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.578/2020/7.

[18] LB Pfv.III.22.193/2001/3.; LB Pfv.III.26.202/2001/5.; LB Pfv.III.21.033/2009/4.; Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.260/2014/6.

[19] Fuglinszky, 2015, 704.; Lábady, 2013, 961.; Törő, 1970, 608.

[20] Kőhidi, 2015, 225.

teljesítésének felróható elmulasztásával önmagának okozta.^[21] Ebben az esetben hangsúlyozottan károsulti közrehatásról és nem a vadkárért való helytállási kötelezettség alóli kimentésről van szó. A kimentés ugyanis annak károkozó általi bizonyítását jelenti, hogy nem áll fenn a kártérítési felelősség olyan feltétele, amelynek fennállását a jogszabály vélelmezi.^[22] Ezzel szemben a károsulti közrehatás esetén nem a kártérítési felelősség valamely feltételének hiányáról, hanem arról van szó, miszerint a kár releváns oka részben az, hogy a károsult a kármegelőzési, kárelhárítási vagy kárenyhítési kötelezettségét felróhatóan megszegte.^[23] Míg az eredményes kimentés következtében a károkozó mentesül a felelősség alól, azaz a kár megtérítésére még csak részben sem köteles, addig a károsulti közrehatás megállapítása nem eredményezheti azt, hogy a kárt teljes egészében a károsult viselje, hanem ebben az esetben kármegosztásra kerül sor a károsult és a károkozó között.^[24]

A Vtv. a károsultat terhelő kármegelőzési kötelezettségre és annak megsértése jogkövetkezményeire részletes szabályokat állapít meg, amelyek a jogalkalmazói gyakorlatban számos jogértelmezési kérdést vetnek fel. Ezért az alábbiakban a hatályos jogi szabályozás és a vonatkozó bírói gyakorlat elemzésének módszerével elsőként a földhasználót a vadkárrok megelőzése érdekében terhelő kötelezettségek tartalmát vizsgáljuk meg (II. rész), majd annak elemzésére térünk rá, hogy a vadkár bekövetkezése esetén a károsult és a vadászatra jogosult között létrejövő jogviszonyban a kármegelőzési kötelezettség felróható megszegésében megnyilvánuló károsulti közrehatás következményeként a kármegosztás milyen szempontok szerint történik (III. rész). Végül kitérünk annak a kérdésnek a vizsgálatára is, hogy a vadkárért való helytállási kötelezettség körében van-e lehetőség a Ptk. károsulti közrehatásra vonatkozó szabályainak alkalmazására (IV. rész).

II. A FÖLDHASZNÁLÓ KÁRMEGELŐZÉSI KÖTELEZETTSÉGE

1. A földhasználó kármegelőzési kötelezettségéről általában

A földhasználót terhelő vadkármegelőzési kötelezettség kapcsán előjáróban hangsúlyozandó, hogy a Vtv. 79. § (1) bekezdésében felsorolt kötelezettségek a földhasználót nemcsak a vadkár, hanem a vadban okozott kár^[25] megelőzése érdekében is terhelik, de az összes kötelezettség nem értelemezhető mind a vadkár, mind a vadban okozott kár tekintetében. A vadkár szempontjából ilyen a Vtv. 79. § (1) bekezdés h) pontjában szereplő azon előírás, amely apróvadas va-

[21] LB Pfv.VI.21.449/2000/8.; Zala Megyei Bíróság 2.Pf.20.861/2011/4.; Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.171/2013/4.

[22] Eörsi, 1966, 150-152.; Szalai, 2013, 1209, 1210.

[23] Fuglinszky, 2008, 3.

[24] LB Pfv.XI.21.587/2004/4.

[25] Vtv. 77. §-a.

dászterületen a Vtv. vhr. 82/A. § (3) bekezdésében meghatározott táblák – azaz a szálas- és tömegtakarmányok, pillangósok, őszi és tavaszi keveréktakarmányok, valamint a gyepterületek – kaszálása során vadriasztó lánc vagy egyéb, hanghatáson alapuló vadriasztó eszköz használatát írja elő. Abból következően, hogy a földhasználó e vadriasztó eszközöket kizárólag apróvadas vadászterületen és olyan növényi kultúrák, illetve ingatlanok esetén köteles használni, amelyek művelése során gépi kaszálás, illetve betakarítás történik, a természetkímélő kaszálási módszerek közé tartozó^[26] vadriasztó lánc és más hanghatású eszköz alkalmazásával történő kaszálás az apróvad védelmét és nem a vadkár megelőzését szolgálja. Ezt a Vtv. 79. § (3) bekezdése is egyértelművé teszi azzal, hogy e kötelezettség elmulasztásához nem fűzi azt a jogkövetkezményt, miszerint az ebből eredő kárt a földhasználó terhére kell figyelembe venni, hiszen ebben az esetben nem a földhasználó a károsult.

Említést érdemel az is, hogy a Vtv. 79. § (2) bekezdése a vadkár megelőzésére vonatkozó szabályok között rendezi az állományszabályozó vadászat kezdeményezésének lehetőségét is, kimondva, hogy a földhasználó jogosult a vadállomány túlszaporodása miatt a vadászati hatóságnál állományszabályozó vadászat elrendelését kezdeményezni. E rendelkezést a törvény egyértelmű megfogalmazásával összhangban a bírói gyakorlat akként értelmezi, hogy a vadkárelhárító vadászat kezdeményezése a földhasználónak nem kötelezettsége, hanem csupán jogosultsága, ezért annak elmulasztása a károsulti közrehatás megítélése szempontjából nem értékelhető.^[27] Ez annak alapján is egyértelmű, hogy a Vtv. 79. § (3) bekezdése e kezdeményezés elmulasztásához sem fűz jogkövetkezményt.

2. Közreműködési kötelezettség

A földhasználót a vadkár megelőzése körében terhelő kötelezettségek Vtv. 79. § (1) bekezdésében szereplő felsorolásának élén a közreműködési kötelezettség áll, amely a törvényi felsorolás legabsztraktabb módon megfogalmazott eleme. A Vtv. 79. § (1) bekezdés a) pontja úgy rendelkezik, hogy a földhasználója a vadkár megelőzése érdekében köteles a vadkár elhárításában, illetve csökkentésében a vadászatra jogosulttal egyeztetett, és a károk elhárítására vagy csökkentésére alkalmas módon közreműködni.

A bírói gyakorlat szerint annak ellenére, hogy a Vtv. a vadászatra jogosult és a földhasználó számára is előírja a vadkár megelőzésének kötelezettségét, az aktív és kezdeményező jellegű kötelezettség a vadászatra jogosultra hárul, amelyhez képest a földhasználóját terhelő közreműködési kötelezettség nem teremt számára önálló, kezdeményező jellegű védekezési kötelezettséget.^[28] A földhasználót

[26] 108/2017. (IV. 28.) Korm. rendelet 2. melléklet 4.2.2. pont a) alpont.

[27] Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.023/2003/4.

[28] Kúria Pfv.VI.22.253/2017/4.; BDT2006. 1382.; Debreceni Ítéltábla Pf.IV.20.239/2006/3.; Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.260/2014/6.; Győri Ítéltábla Pf.III.20.507/2010/31.

csupán közvetett, másodlagos és járulékos kötelezettség terheli,^[29] ezért a kármegelőzés során a vadászatra jogosultnak kell elől járnia,^[30] és amíg a vadászatra jogosult az őt terhelő kármegelőzési kötelezettség teljesítését nem kezdi meg, addig a földhasználó ezirányú kötelezettségének elmulasztása fel sem merülhet.^[31] Ennek magyarázata abban keresendő, hogy a vadászatra jogosult az, aki tervszerű vadgazdálkodási tevékenységet folytat, ezért a kármegelőzéshez szükséges információk, eszközök, jogosultságok és a megfelelő szakmai ismeretek is rendelkezésére állnak.^[32] Ezzel szemben a földhasználónak nem kell vadgazdálkodási ismeretekkel rendelkeznie, így azzal sem kell tisztában lennie, hogy az általa alkalmazott mező-, illetve erdőgazdasági eljárások a vadkár bekövetkezésének lehetőségére milyen kihatással vannak.^[33] Ezért a bírói gyakorlat szerint a károsult közrehatás kérdése csak akkor jöhet szóba, ha a vadászatra jogosult a földhasználót kellő tájékoztatás mellett meghatározott magatartás tanúsítására felhívta.^[34]

A közreműködési kötelezettség pontos tartalmát sem a Vtv., sem a Vtv. vhr. nem határozza meg,^[35] ezért annak tartalommal való kitöltése az ítélkezési gyakorlatra hárult. A bírói gyakorlat szerint a közreműködés olyan jellegű magatartás, amely egy már megkezdett, de legalábbis elhatározott tevékenységhez való alkalmoszerű, rendszeres vagy folyamatos hozzájárulásban nyilvánul meg.^[36] E kötelezettség körében a földhasználó olyan közreműködésre köteles, amely a vadászatra jogosult vadkárelhárítási tevékenységének sikeréhez szükséges és az adott helyzetben általában elvárható.^[37] Az elvárhatóság megítélésénél pedig figyelembe kell venni, hogy vadgazdálkodási szakértelmére figyelemmel a vadászatra jogosulttól a földhasználóhoz képest nagyobb mértékben elvárható az, hogy felismerje a vadkár bekövetkezésének lehetőségét.^[38] Álláspontunk szerint a vadászatra jogosult releváns szakértelmével magyarázható az a törvényi előírás is, amely szerint a földhasználó a kármegelőzés érdekében alkalmazni kívánt intézkedésről köteles egyeztetni a vadászatra jogosulttal, ez ugyanis elősegíti, hogy az intézkedés a vadkár megelőzésére alkalmas legyen.

A jogirodalom hangsúlyozza, hogy a földhasználótól az adott helyzetben általában elvárható közreműködés konkrét módját az ügy egyedi körülményei, pl. a vadászterület természeti adottságai, a vadállomány nagysága és összetétele, az évszak, az időjárási viszonyok, a vad mozgásának szokásos útvonala, valamint a

[29] Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.177/2012/9.

[30] LB Pf.III.26.202/2001/5.

[31] Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.171/2013/4.

[32] Kúria Pfv.VI.21.553/2012/6.; BDT2006. 1382.; Debreceni Ítéltábla Pf.IV.20.239/2006/3.; Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.260/2014/6.

[33] BH1982. 383.; Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.260/2014/6.

[34] Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.260/2014/6.

[35] BDT2006. 1382.

[36] BDT2006. 1382.; Debreceni Ítéltábla Pf.IV.20.239/2006/3.; Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.171/2013/4.

[37] LB Pfv.VI.20.402/2011/4.; BDT2006. 1382.; Debreceni Ítéltábla Pf.IV.20.239/2006/3.

[38] Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.171/2013/4.

vadkárrel érintett és a környező ingatlanokon természetett mezőgazdasági kultúra fajtája is befolyásolják.^[39] A vadkármegelőzés lehetséges módjain belül pedig – a vadgazdálkodási szakirodalom szerint – aktív és passzív módszerek között lehet különbséget tenni: az előbbieket körébe azok a vad távoltartására irányuló tevékenységek sorolhatók, amelyeket a védendő területen jelenlévő személyek fejtenek ki (pl. az ingatlan őrzése), míg az utóbbiak körébe a védendő területen telepített mechanikai vadvédelmi berendezések (pl. egyedi törzsvédelem, vadvédelmi kerítés, rémzsinór, villanypásztor, védőháló), kémiai (szag- vagy ízhatású) riasztószerek és biológiai vadkármegelőzési módszerek (pl. elterelő etetés, vadföldek létesítése) sorolhatók.^[40]

E vadkármegelőzési módszerek közül a bírói gyakorlat is gyakran megköveteli a közreműködési kötelezettség részeként pl. a természetett növények őrzését, a különféle vadriasztási módszerek alkalmazását vagy a gyümölcsfák törzsének védőhálával való ellátását.^[41] Emellett a közreműködési kötelezettség kiterjedhet arra is, hogy a földhasználó a vetéssel és a termény betakarításával alaposan ok nélkül ne késlekedjen, mivel a késői vetés önmagában akadályozza a termény szokásos időben való betakarítását, illetve, ha a környékbeli termelők a szokásos időben betakarítják a termést, a még egyedül lábon álló növényi kultúra a vadak kiemelt céltáblájává válik.^[42] A közreműködési kötelezettség megsértését jelentheti az is, ha a földhasználó a vadkár észlelése ellenére nem engedélyezi a vadászatra jogosult számára, hogy az ültetvénye közvetlen közelében vadászson.^[43] Gyakran felmerül a közreműködési kötelezettség teljesítése kapcsán a terület villanypásztorral vagy vadvédelmi kerítéssel való körbekerítésének szükségessége is, amely kérdésre a rendes gazdálkodás követelményének elemzésénél térünk ki részletesen.

3. Értesítési és tájékoztatási kötelezettség

A Vtv. 79. § (1) bekezdés b) pontja alapján a földhasználó kötelezettsége az is, hogy a károsodás veszélye esetén a vadászatra jogosultat haladéktalanul értesítse és tájékoztassa. Mivel az e kötelezettségek fennállásának feltételeként meghatározott vadkárvészély absztrakt értelemben valamennyi mezőgazdasági hasznosítású ingatlan esetén folyamatosan fennáll,^[44] a károsodás veszélyének törvényi fogalmát a vadkár bekövetkezésének közvetlen veszélyeként indokolt értelmezni.^[45]

[39] Klátyik, 1996, 97-98.; Zoltán, 1973, 151.; Zoltán, 1976, 18.

[40] Varga – Kása, 2019, 119-125.

[41] LB Pf.VI.25.109/2000/4.; LB Pf.III.26.202/2001/5.; Debreceni Ítéltábla Gf.III.30.556/2011/6.

[42] LB Pfv.III.20.988/2001/7.

[43] Debreceni Ítéltábla Pf.IV.20.239/2006/3.

[44] Zoltán, 2001, 12.

[45] Zoltán, 1976, 18.

A Vtv. az értesítési és a tájékoztatási kötelezettség tartalmát sem határozza meg, de abból, hogy a törvény e két kötelezettséget egymás mellett említi, az a következtetés vonható le, hogy az értesítés és a tájékoztatás tartalma egymástól eltér, és e tartalom meghatározása során – jogalkotói és közzétett bírói jogértelmezés hiányában – e kifejezések hétköznapi jelentéséből célszerű kiindulni. Ennek fényében, álláspontunk szerint az értesítés nem jelent többet, mint a vadkár bekövetkezése veszélyének a vadászatra jogosulttal való közlését, míg a tájékoztatás ennél szélesebb körű kötelezettség, amely magában foglalja mindazon információk közlését, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a vadászatra jogosult az őt terhelő kármegelőzési kötelezettségnek eleget tudjon tenni. Ezen információk közé tartozik különösen a vadkárveszély helye, észlelésének ideje, az érintett növényi kultúra és – ha ezt a földhasználó azonosítani tudja – a károkozó vad fajtája. A jogirodalom szerint e kötelezettség kiterjed a vadkár elhárítása és a további vadkár megelőzése érdekében megtett vagy megtenni szándékozott intézkedésekre is, és a tájékoztatásban a vadászatra jogosultat a vadkár elhárítására irányuló cselekmények megtételére és összehangolására is fel kell hívni.^[46]

Ugyan a Vtv. a vadászatra jogosult értesítésére és tájékoztatására vonatkozó kötelezettséget ír elő a földhasználó számára, a bírói gyakorlat a jegyző hatáskörébe tartozó vadkárfelemelési eljárás kezdeményezését is e kötelezettség teljesítéséeként értékeli.^[47] Ami pedig a haladéktalanság követelményét illeti, a vadkár megtérítése iránti perekben a bírói gyakorlat ennek megítélésére nem adott általános iránymutatást, de álláspontunk szerint e körben is alkalmazható a szerződés megtámadásának határideje kapcsán kialakult azon gyakorlat, amely szerint a haladéktalanság az indokolatlan késedelem hiányát jelenti.^[48] A közzétett ítéletek közül a bíróság egy ügyben haladéktalan értesítésnek tekintette, amikor a földhasználó a március első napjaiban észlelt vadkárveszélyt március 6-án bejelentette,^[49] míg más esetben nem tekintette haladéktalannak, amikor a földhasználó a júliusban észlelt kárveszélyt csak augusztus 14-én jelentette be.^[50]

Az értesítési és tájékoztatási kötelezettségtől el kell határolni a Vtv. 79. § (4) bekezdése szerinti bejelentési és a Vtv. 81. § (1) bekezdése szerinti közlési kötelezettséget. A Vtv. 79. § (4) bekezdése nem a vadkárveszély észlelése esetén, hanem a vadkár megtérítése iránti igény érvényesítéséhez írja elő, hogy a földhasználó a kár észlelését követő legfeljebb tizenöt nap elteltével – a Vtv. vhr. 82. § (3) bekezdésében az adott növénykultúrára meghatározott bejelentési időszakban

[46] Székely, 1987, 7.; Zoltán, 1976, 18.

[47] Debreceni Ítéltábla Pf.IV.20.239/2006/3.

[48] BH1993. 30.; BH1996. 390.

[49] Debreceni Ítéltábla Pf.IV.20.239/2006/3.

[50] Zalaegerszegi Törvényszék 2.Pf.20.460/2021/10.

– igényét írásban jelentse be a vadászatra jogosultnak.^[51] Tartalmilag ugyanezt a rendelkezést ismétli meg a kár megállapítására irányadó eljárási renddel összefüggésben a Vtv. 81. § (1) bekezdése azzal, hogy a vadkár megtérítése iránti igénynek – a kár bekövetkezésétől, illetve észlelésétől számított tizenöt napon belül történő – írásbeli közlésére vonatkozó kötelezettséget ír elő a földhasználó számára. A törvény e határidő elmulasztásának jogkövetkezményét is rendez, kimondva, hogy a kárfelmérést akkor is le kell folytatni, ha a kár bejelentése e határidő után történt, de ha a késedelmes bejelentés miatt a kár vagy mértékének megállapítása bizonytalanná válik, ezt a bejelentő terhére kell figyelembe venni.^[52] Következésképpen az igénybejelentési határidő nem jogvesztő jellegű, és a bírói gyakorlat szerint e határidő elmulasztása annak sem képezi akadályát, hogy a földhasználó közvetlenül a bíróság előtt érvényesítse igényét.^[53] A határidő elmulasztásához csak az a jogkövetkezmény fűződik, hogy ha a késedelmes igénybejelentés miatt a vadkár bekövetkezésének ténye vagy a vadkár mértéke bizonytalanná – azaz eljárásjogi értelemben bizonyítatlanná – válik, e tény a földhasználó terhére esik.^[54]

4. Védősáv létesítésére vonatkozó kötelezettség

A Vtv. 79. § (1) bekezdés c) pontja szerint a földhasználója a vadkár megelőzése érdekében köteles a károkozás csökkentése érdekében közvetlenül az erdőszűrt terület mellett található mezőgazdasági tábla esetén gondoskodni arról, hogy az erdőszűrt terület szélétől legalább öt méter szélességben olyan mezőgazdasági kultúra kerüljön természetűre, amely magassága alapján lehetővé teszi az erdőből kiváltó vad észlelését és vadkárelhárító vadászatát. Az ítélezési gyakorlat e rendelkezést kiterjesztően értelmezi és a védősáv létesítésére vonatkozó kötelezettség megszegését nemcsak akkor állapítja meg, ha a természetű növények kizárták a vad észlelését és vadászatát, hanem akkor is, ha csak megnehezítették, illetve zavarták azt.^[55]

A védősáv létesítésére vonatkozó kötelezettség praktikusán azt jelenti, hogy az erdő és a mezőgazdasági tábla határától számított öt méteres területen a földhasználó olyan magasságú növényt köteles természetűre, amely a vad láthatóságát nem akadályozza. A kötelezettség teljesítésének vizsgálata során a gyakorlatban értelemszerűen annak van jelentősége, hogy az adott kárt okozó vadfaj egyedei tekintetében fennállt-e az észlelés és a vadkárelhárító vadászat

[51] Kúria Pfv.III.21.447/2021/5. E rendelkezés kapcsán a bírói gyakorlat hangsúlyozza, hogy a vadkár bejelentése és igénylése nem két, időben egymástól elkülönülő magatartás, hanem a bejelentés az igénylés módja. Ld. Kúria Pfv.III.21.447/2021/5.; Pécsi Ítéletábra Pf.III.20.046/2021/12.

[52] Vtv. 81. § (4) bekezdése.

[53] Kúria Pfv.III.21.447/2021/5.

[54] Kúria Pfv.VI.20.562/2012/6., Zalaegerszegi Törvényszék 2.Pf.20.460/2021/10.

[55] Kaposvári Törvényszék 2.Pf.20.815/2020/5.

lehetősége, hiszen, ha a konkrét esetben a gímszarvas okozta a kárt, a vadkár bekövetkezése szempontjából irreleváns, ha a védősávban természetett növényi kultúra pl. a mezei nyúl észlelését és vadászatát nem tette lehetővé.

5. Ellenőrzési kötelezettség

A Vtv. 79. § (1) bekezdés d) pontja kimondja, hogy a föld használója köteles a vadkár megelőzése érdekében az általa szakszerű agrotechnológiával művelt, a vad általi károkozás ellen a tőle elvárható mértékben és módon védett területeket a kritikus időszakokban ellenőrizni.

Az ellenőrzési kötelezettség alapvetően azt hivatott előmozdítani, hogy a földhasználó birtokába jusson azoknak az információknak, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az értesítési, illetve tájékoztatási kötelezettségének eleget tudjon tenni. A törvényi rendelkezés megfogalmazása azonban álláspontunk szerint több szempontból is aggályos. Egyrészt abból úgy tűnhet, mintha a törvény csak a szakszerű agrotechnológiával művelt és a vadkár ellen a földhasználótól elvárható mértékben és módon védett területek tekintetében telepítene ellenőrzési kötelezettséget a földhasználóra, míg az e követelményeknek meg nem felelő ingatlanokon egyáltalán nem írna elő ellenőrzési kötelezettséget. Ez az értelmezés azonban a jogalkotói szándékkal nyilvánvalóan ellentétes lenne, mivel nem hozható fel észszerű indok amellett, hogy éppen az utóbbi területek esetén ne terhelje ellenőrzési kötelezettség a földhasználót, ezzel még inkább előmozdítva a vadkár bekövetkezésének lehetőségét.

Másrészt, ha a jogalkotó a szakszerű agrotechnológia alkalmazására, valamint a vadkárral szemben a földhasználótól elvárható mértékben és módon való védekezésre vonatkozó kötelezettséget is elő kívánt írni, úgy ezt egyértelműen kellett volna megfogalmaznia. Kérdéses az is, hogy a szakszerű agrotechnológia és a kritikus időszak fogalma alatt mit kell érteni, emellett kifejezetten a szabályozás koherenciája ellen hat, hogy a jogalkotó a „tőle elvárható” mértékű és módú védekezéstről rendelkezik, miközben a kármegelőzési kötelezettség jogkövetkezményét rendező és alább elemzett Vtv. 79. § (3) bekezdése ettől eltérő magatartási mércét állít fel. A bírói gyakorlat e jogértelmezési kérdésekkel ezidáig nem foglalkozott, ugyanakkor álláspontunk szerint elsősorban a jogalkotónak kellene a Vtv. 79. § (1) bekezdés d) pontja kapcsán felmerülő problémákat kezelnie, az ellenőrzési kötelezettség tartalmának egyértelmű és a törvény egyéb rendelkezéseivel összhangban álló újraszabályozásával.

6. Fokozott közreműködési kötelezettség

A Vtv. 79. § (1) bekezdés e) pontja szerint a földhasználó nagy értékű növénykultúra esetén, illetve a fokozottan vadkárveszélyes területen fokozottan köteles közreműködni a vadkár megelőzése és elhárítása tekintetében. E rendelkezés alkalmazásában a nagy értékű növénykultúra fogalmát a Vtv. vhr. 82/A. § (1) bekezdése határozza meg, amely szerint nagy értékű növénykultúrának a csemegekukorica, az étkezési napraforgó, a szántóföldi zöldségnövények, az ökológiai gazdálkodásban termesztett növények, valamint a fajta-előállítási, fajtafenntartási, vetőmag-előállítási és kísérleti célú növényállomány minősül. A fokozottan vadkárveszélyes terület fogalma pedig a Vtv. vhr. 82/A. § (2) bekezdése szerint azt a mezőgazdasági művelés alatt álló táblát takarja, amelynek szegélye 40%-ot meghaladóan erdő, nádas művelési ágba vagy műveléssel felhagyott, a vad elrejtőzését lehetővé tevő, egyéb művelési ágba tartozó területtel határos [a] pont], vagy más mezőgazdasági művelés alatt álló táblával határos és a tábla fekvése szerinti vadászterület erdőszűltsége meghaladja a 30%-ot [b] pont].

E rendelkezés kapcsán kérdésként merül fel, hogy mit kell „fokozott” közreműködési kötelezettség alatt érteni, azaz mi az a többletkötelezettség, amely a földhasználót a Vtv. 79. § (1) bekezdés a) pontjához képest a nagy értékű növénykultúra és a fokozottan vadkárveszélyes terület esetén terheli. Ezidáig e rendelkezés vonatkozásában sem lehet kialakult bírói gyakorlatról beszélni, de ha figyelembe vesszük, hogy a Vtv. 79. § (3) bekezdése valamennyi kármegelőzési kötelezettség, így a Vtv. 79. § (1) bekezdés a) és e) pontja kapcsán is a rendes gazdálkodás körébe tartozó intézkedéseket várja el a földhasználótól, álláspontunk szerint a fokozott közreműködési kötelezettség fogalmát aligha lehet a közreműködési kötelezettséghez képest önálló tartalommal megtölteni.

7. A vadállomány kíméletére vonatkozó kötelezettség

A Vtv. 79. § (1) bekezdés f) pontja értelmében a földhasználó köteles a vadkár megelőzése érdekében a vadállomány kíméletéről megfelelő eljárások alkalmazásával gondoskodni. Ezen kötelezettség földhasználóra való telepítésének magyarázata abban keresendő, hogy a vadállomány kímélete hozzájárul a vadászatra jogosult vadgazdálkodási tevékenységének eredményességéhez, ezáltal közvetve a vadkárok megelőzését is szolgálja. Zoltán megállapítása szerint „(a) gépekkel és vegyszerekkel dolgozó, modernizált mezőgazdálkodás körülményei között a vad kíméletére fokozott szükség van, hiszen a vadállomány pusztasága függ ettől. Következésképpen a vadállomány kíméletét és a vadgazdálkodás eredményességének előmozdítását az ingatlanhasználóktól is meg kell kívánni.”^[56] E kötelezettség megszegéseként értékelhető pl., ha a földhasználó a

[56] Zoltán, 1977, 459.

vadak ősi vonulási útvonalait elvágva, de nem teljesen elkerítve telepít elektromos védőkerítést és ezzel vadcsapdát létrehozva a vadakat fokozott kártételre kényszeríti.^[57]

8. Vadkárelhárító vadászatok célját szolgáló berendezések ideiglenes létesítéséhez való hozzájárulásra vonatkozó kötelezettség

A Vtv. 79. § (1) bekezdés g) pontja úgy rendelkezik, hogy a földhasználó a mezőgazdasági tábla esetén köteles hozzájárulni, hogy a vadászatra jogosult ideiglenesen, vadkárelhárító vadászatok célját szolgáló berendezéseket létesítsen, ha a létesítés és fenntartás költségeit a vadászatra jogosult fedezi.

E kötelezettség kapcsán az merül fel kérdésként, hogy mi minősül vadkárelhárító vadászat célját szolgáló berendezésnek. Sem a Vtv., sem a Vtv. vhr. nem ad önálló meghatározást a vadgazdálkodási berendezés fogalmára, de a Vtv. vhr. 14. §-a felsorolja, hogy a Vtv. alkalmazásában vadgazdálkodási létesítménynek, berendezésnek minősülnek a vadászterületen mesterségesen létesített vadetető és dagonya, takarmánytároló, szózó, vaditató, épített les, vadaskerti kerítés, épített vadbefogó, vadkárelhárítást szolgáló kerítés és más műszaki létesítmény, apróvad tenyésztésére szolgáló létesítmény, amennyiben azok megfelelnek a műszaki és biztonsági követelményeknek. Ugyan e rendelkezés alapján nem egyértelmű, hogy a felsoroltak közül melyek a létesítmények és melyek a berendezések, álláspontunk szerint a vadkárelhárító vadászat célját kizárólag az épített les szolgálja, így a Vtv. 79. § (1) bekezdés g) pontja alapján a földhasználó kármegelőzési kötelezettsége szempontjából az ennek létesítéséhez való hozzájárulásnak van jelentősége.^[58]

III. A KÁRMEGELŐZÉSI KÖTELEZETTSÉG MEGSZEGÉSÉNEK JOGKÖVETKEZMÉNYE

1. A kármegelőzési kötelezettség megszegése

A földhasználót terhelő vadkármegelőzési kötelezettség megszegésének jogkövetkezményét a Vtv. 79. § (3) bekezdése határozza meg.^[59] E rendelkezés értelmében ha a földhasználó „e törvény szerinti, rendes gazdálkodás körébe tartozó közreműködési kötelezettségének szakszerű és a károk elhárítására, csökkentésére alkalmas módon az (1) bekezdés a)-g) pontjaiban foglaltak szerint nem tesz eleget, a vadkárt a földhasználójának a terhére kell figyelembe venni”. Ezen

[57] Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.177/2012/9.

[58] A vadles létesítéséhez való hozzájárulásnak tulajdonított jelentőséget az Egri Törvényszék 2.Pf.20.175/2021/4. számú ítélete is.

[59] LB Pf.III.26.202/2001/5.; Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.194/2006/13.

előírásból az következik, hogy a földhasználó a Vtv. 79. § (1) bekezdés a)-g) pontjaiban meghatározott kötelezettségeit abban az esetben teljesíteni, ha a rendes gazdálkodás körébe tartozó valamennyi intézkedést megtesz, továbbá intézkedése a szakszerűség, valamint a károk elhárítására, illetve csökkentésére való alkalmasság követelményének is megfelel. E feltételek teljesülésének hiányában azonban a földhasználóval szemben a Vtv. 79. § (3) bekezdése szerinti jogkövetkezmenyt kell alkalmazni.

Ami a rendes gazdálkodás követelményét illeti, a Vtv. 79. § (3) bekezdésének rendelkezéséből következően a földhasználó a rendes gazdálkodás körét meghaladó kármegelőzési intézkedés foganatosítására nem köteles, ezért a földhasználó terhére csak a rendes gazdálkodás körébe tartozó kármegelőzési kötelezettség elmulasztásából eredő vadkárt lehet figyelembe venni.^[60] Zoltán szerint a rendes gazdálkodás követelménye a földhasználót terhelő kármegelőzési kötelezettség ésszerű korlátja, és azt jelenti, hogy a földhasználó által a kármegelőzés érdekében foganatosított intézkedéseknek arányban kell állniuk a fenyegető vadkár mértékével.^[61]

Az a kérdés, hogy mi minősül a rendes gazdálkodás körébe tartozó intézkedésnek, a bírói gyakorlatban leggyakrabban a Vtv. 79. § (1) bekezdés a) pontja szerinti közreműködési kötelezettséggel, ezen belül is az ingatlan körbekerítésével összefüggésben merül fel. Az ítélkezési gyakorlat, a kárral érintett ingatlan művelési ágának jelentőséget tulajdonítva, arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem erdő művelési ágú ingatlanok esetén a vadvédelmi kerítés vagy villanypásztor felállítása rendszerint meghaladja a rendes gazdálkodás körét, ezért a gazdálkodó általában nem köteles annak saját erőből való kiépítésére.^[62] Eltérő megítélés alá esik azonban, ha a földhasználó a villanypásztorot megszüntette, de azt nem pótolta,^[63] vagy ha a vadászatra jogosult által felajánlott villanypásztor telepítéséhez nem járult hozzá.^[64] A nem erdő művelési ágú területek esetén jelentősége lehet a természetett növényi kultúra értékének is, így pl. a földhasználó egy kukoricaföld körbekerítésére rendszerint nem köteles,^[65] míg egy gyümölcsültetvény körbekerítése a rendes gazdálkodás körébe tartozik.^[66] Annak megítélése, hogy a földhasználó által létesített kerítés alkalmas-e a vadak elleni védekezésre, alapvetően a vadászatra jogosulttól elvárható, és a Vtv. 78. § (1) bekezdés b) pontja alapján neki kell a földhasználót értesítenie, ha a kerítés nem akadályozza meg a vadaknak az ültetvényre történő bejutását és fennáll a károsodás veszélye, kivéve, ha a földhasználónak erről a vadászatra jogosult tá-

[60] BDT2018. 3854.

[61] Zoltán, 1973, 157.

[62] Kúria Pfv.VI.20.562/2012/6.

[63] LB Pf.VI.25.109/2000/4.

[64] Gyulai Törvényszék 9.Pf.25.047/2022/6.

[65] LB Pf.VI.25.109/2000/4.

[66] LB Pf.III.26.202/2001/5.; LB Pfv.III.22.193/2001/3.; Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.194/2006/13.; Gyulai Törvényszék 9.Pf.25.047/2022/6.

jékoztatása hiányában is tudomása volt, pl. abból, hogy a szomszédos ingatlanon az azonos típusú kerítés ellenére vadkár következett be.^[67]

A rendes gazdálkodás követelménye kapcsán megjegyzést érdemel, hogy a Vtv. 79. § (2) bekezdésének 2017. március 1-je óta hatályos szövege már nem tartalmazza azt a rendelkezést, miszerint a földhasználót a kármegelőzési kötelezettségek teljesítésével összefüggésben, a rendes gazdálkodás körét meghaladó közreműködésért ellenszolgáltatás illeti meg. Az ítélkezési gyakorlat szerint e jogszabályi előírás alapján a földhasználó a vadászatra jogosulttól követelhetett ellenszolgáltatást, amelynek mértékét a felek megegyezése hiányában a bíróságnak egyedileg, az ügy összes körülményének mérlegelésével kellett megállapítania.^[68] A bírói gyakorlat ezidáig nem adott választ arra a kérdésre, hogy e különös jogalap hiányában a földhasználó más jogcímen érvényesíthet-e igényt a vadászatra jogosulttal szemben a rendes gazdálkodás körét meghaladó közreműködésért. Álláspontunk szerint ugyanakkor a jelenlegi szabályozási környezetben a földhasználó legfeljebb a felek ezirányú szerződése alapján léphet fel ilyen igényrel.

Ami a szakszerűség és a károk elhárítására, illetve csökkentésére való alkalmasság követelményét illeti, véleményünk szerint a szakszerűség fogalmának a vadkármegelőzéssel összefüggésben csak az a jelentés tulajdonítható, hogy a kármegelőzés érdekében kifejtett tevékenység a károk elhárítására, illetve csökkentésére alkalmas, ezért a szakszerűség külön említése a jogszabályban szükségtelen volt. A Vtv. 79. § (1) bekezdés a)-g) pontjában foglalt valamely kötelezettség elmulasztása azért csak akkor vehető figyelembe, ha az elmulasztott intézkedés a károk elhárítására, illetve csökkentésére alkalmas lett volna, mert ennek hiányában a mulasztás és a vadkár bekövetkezése között az okozati összefüggés nem állapítható meg. A bírói gyakorlat általánosságban is hangsúlyozza, hogy a Vtv. 79. § (3) bekezdése szerinti jogkövetkezmény alkalmazására csak annyiban van lehetőség, amennyiben a vadkár a földhasználó mulasztásával okozati összefüggésben áll.^[69] Így pl. nem alkalmazható a Vtv. 79. § (3) bekezdése szerinti jogkövetkezmény, ha a vadászatra jogosult a földhasználó értesítése hiányában is haladéktalanul tudomást szerzett a károsodás veszélyéről,^[70] vagy ha a védősáv létesítésének elmaradása ellenére a kárt okozó vad láthatósága nem volt akadályozott.^[71] Ha a felek között vitás, hogy az adott esetben mi volt a vadkár megelőzésére alkalmas intézkedés, e kérdés megítélése a vadkár megtérítése iránti perben szakértői kompetenciába tartozik.^[72]

A Vtv. 79. § (3) bekezdése nem említi a földhasználó magatartásának felróhatóságát, de a bírói gyakorlat következetes abban, hogy a földhasználónak a vadkár elhárítása, illetve csökkentése érdekében úgy kell eljárnia, ahogy az az

[67] Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.194/2006/13.

[68] EBH2010. 2139.; Kúria Pfv.I.20.336/2020/4.

[69] Győri Ítéltábla Gf.II.20.067/2013/3.; Zalaegerszegi Törvényszék 2.Pf.21.000/2021/3.

[70] Győri Ítéltábla Gf.II.20.067/2013/3.

[71] Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.046/2021/12.

[72] Győri Ítéltábla Pf.III.20.243/2013/17.

adott helyzetben általában elvárható,^[73] ezért csak felróhatósága esetén köteles a vadkár azon részének viselésére, amely a kármegelőzési kötelezettség megszegésére vezethető vissza.^[74] A közzétett eseti döntések nem térnek ki arra, hogy a földhasználót terhelő kármegelőzési kötelezettség körében mi a felróhatósági mérce alkalmazásának jogszabályi alapja. Mindazonáltal, e mérce alkalmazása levezethető abból a bírói gyakorlat által is hangsúlyozott tényből, hogy a vadkár bekövetkezésével a károsult és a vadászatra jogosult között polgári jogi jogviszony keletkezik.^[75] Ebből ugyanis az következik, hogy e jogviszonyra is alkalmazandó a Ptk. 1:4. § (1) bekezdése, amely szerint ha a Ptk. eltérő követelményt nem támaszt, a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

2. A kármegosztás

A Vtv. 79. § (3) bekezdése értelmében a kármegelőzési kötelezettség előzőek szerint értelmezett megszegésének jogkövetkezménye az, hogy a vadkárt a földhasználójának terhére kell figyelembe venni. E szabály – a fent kifejtettek szerint – nem a vadkárért való helytállási kötelezettség alóli kimentést tesz lehetővé, hanem mind a bírói gyakorlat, mind a jogirodalom egységes álláspontja szerint a vadászatra jogosult és a földhasználó közötti kármegosztásra ad alapot.^[76] Azt az esetet kivéve, amikor a vadászatra jogosult a jóváhagyott éves vadgazdálkodási tervben a gímszarvasra és a vaddisznóra előírt elejtési tervszámokat nem teljesítette, a kármegosztást a természetes önfenntartási érték levonását követően fennmaradó, ún. nettó vadkár tekintetében kell elvégezni, mivel a már említettek szerint a Vtv. értelmében a természetes önfenntartási érték nem minősül vadkárnak.^[77]

A kármegosztást illetően a legfontosabb elméleti kérdés az, hogy milyen szempontok szerint kell meghatározni a vadkár azon részét, amelyet a kármegelőzési kötelezettség megszegésére figyelemmel a károsultnak kell viselnie. Ennek kapcsán hangsúlyozandó, hogy a kármegosztás arányának meghatározása nem szakkérdés, hanem a bíróság feladata,^[78] függetlenül attól, hogy amennyiben a jegyző hatáskörébe tartozó vadkár-felmérési eljárás is lefolytatásra ke-

[73] LB Pf.VI.25.109/2000/4.; BDT2006. 1382.; BDT2018. 3854.; Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.260/2014/6.

[74] LB Pfv.III.22.193/2001/3.; LB Pfv.III.27.036/2001/8.; Debreceni Ítéltábla Pf.IV.20.239/2006/3.; Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.023/2003/4.

[75] PJD II. 145.; PJD II. 635.; Fővárosi Ítéltábla 2.Kkk.50.433/2007/2.

[76] BH2002. 484.; BH2012. 123.; BDT2006. 1382.; BDT2018. 3854.; Barta, 2022, 30.; Fuglinszky, 2015, 704.; Hegyes, 2011, 63.

[77] Varga – Kása, 2019, 116.

[78] Pécsi Ítéltábla Gf.IV.30.513/2011/3.

rül,^[79] az annak során készült vadkárfelemelési jegyzőkönyvben a szakértőnek rögzítenie kell, hogy a károsult a kármegelőzési kötelezettségének milyen módon tett eleget,^[80] és meg kell határoznia, hogy a vadkár mely része állt elő a földhasználó felróható közrehatása következtében.^[81] A bíróság azonban a szakértő által javasolt kármegosztási arányhoz nincs kötve.^[82]

Az egyik lehetséges megoldás a Ptk. 6:525. § (2) bekezdésében meghatározott szempontrendszer analóg alkalmazása, amely szerint a kárt a károkozó és a károsult között magatartásuk felróhatóságának arányában, ha ez nem megállapítható, közrehatásuk arányában, ha pedig ezt sem lehet megállapítani, egyenlő arányban kell megosztani. Ugyan nincs elméleti akadálya annak, hogy a bíróság a vadászatra jogosult és a földhasználó magatartása felróhatóságának arányát vizsgálja, e kármegosztási szempont alkalmazása a vadkárért való helytállási kötelezettség természetétől idegen lenne, mivel a vadászatra jogosult helytállási kötelezettsége szempontjából nincs jelentősége annak, hogy felróható magatartást tanúsított-e vagy sem. Ezzel összhangban a jogirodalom is hangsúlyozza, hogy a vadkárt nem a felek magatartása felróhatóságának arányában kell megosztani,^[83] mivel nem hagyható figyelmen kívül, hogy a vadnak a vadászterületen való jelenléte a vadászatra jogosult számára hajt gazdasági hasznot, ezzel szemben a földhasználónak a vad jelenlétéből nem származik bevétele, sőt ki van téve a vad – kisebb vagy nagyobb mértékben, de bizonyosan bekövetkező – kártételeinek, emellett a kármegelőzési kötelezettsége teljesítésével a vadászatra jogosult terheit csökkenti.^[84]

Ennek megfelelően a bírói gyakorlat is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a vadkárért való helytállási kötelezettség sajátosságai a károsulti közrehatás Ptk. 6:525. §-a szerinti szabályaitól eltérő mérlegelési szempontokat igényelnek.^[85] A vadkárnak a vadászatra jogosult és a földhasználó közötti megosztása tehát nem a vadászatra jogosultat és a földhasználót terhelő kármegelőzési kötelezettségek teljesítésének, illetve ezzel kapcsolatos magatartásuk felróhatóságának egymással való összemérése alapján történik, hanem annak során abból kell kiindulni, hogy a vadászatra jogosult az őt terhelő helytállási kötelezettség alapján akkor is köteles a vadkárnak a természetes öfenntartási értéket meghaladó részét megtéríteni, ha az őt terhelő kármegelőzési kötelezettségeknek eleget tett, ezért a kármegosztás során azt kell vizsgálni, hogy a vadkár mennyiben vezethető vissza a földhasználó Vtv. 79. § (1) bekezdése szerinti kötelezettségeinek megsértésére.^[86]

[79] A jegyző hatáskörébe tartozó vadkárfelemelési eljárás lefolytatása nem kötelező, hanem a károsult választásától függ, aki igényét közvetlenül a bíróság előtt is érvényesítheti. Ld. Debreceni Törvényszék 3.Pf.21.363/2022/3.; Barta, 2020, 10.; Barta, 2022, 33.

[80] Vtv. vhr. 84. § (1) bekezdése.

[81] Vtv. vhr. 19. számú melléklet II. pontja.

[82] Pécsi Ítéltábla Gf.IV.30.513/2011/3.

[83] Törő, 1970, 611.; Zoltán, 1973, 274-275.

[84] Süveges, 1970, 538.; Törő, 1970, 611.

[85] Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.260/2014/6.

[86] LB Pfv.VI.21.449/2000/8.; Zalaegerszegi Törvényszék 2.Pf.20.460/2021/10.

A bírói gyakorlat által kialakított ezen jogértelmezés a vadkárért való helytállási kötelezettség körében lényegében a közrehatás arányában történő kármegosztást ír elő,^[87] hasonlóan a felróhatóságtól független felelősségi alakzatnak minősülő, fokozott veszéllyel járó tevékenységért való felelősség károsulti közrehatásra vonatkozó, a Ptk. 6:537. § (1) bekezdés első mondatában foglalt szabályához, amely szerint az üzembentartónak nem kell megtérítenie a kárt annyiban, amennyiben az a károsult felróható magatartásából származott.^[88] Ugyan ezt a bírói gyakorlat kifejezetten nem mondja ki, álláspontunk szerint, ahogy a Ptk. 6:537. § (1) bekezdés második mondata előírja, hogy a kármegosztásnál a tevékenység fokozottan veszélyes jellegét az üzembentartó terhére kell figyelembe venni, úgy a vadkárért való helytállási kötelezettség körében alkalmazott kármegosztással kapcsolatos bírói mérlegelés során is nagy nyomatékkal kell értékelni a vadászatra jogosult terhére azt, hogy abszolút, vagyis semmilyen kimentést nem tűrő helytállási kötelezettség terheli a vadkár megtérítéséért. A bírói gyakorlat is ezt az értelmezést tükrözi, mivel károsulti közrehatás esetén a bíróságok jellemzően a vadászatra jogosultra terhesebb kármegosztást alkalmaznak – pl. gyakori a 80-20%-os arányú kármegosztás –, annak hangsúlyozása mellett, hogy a konkrét arányt mindig az ügy egyedi körülményei határozzák meg.^[89]

IV. A PTK. KÁROSULTI KÖZREHATÁSRA VONATKOZÓ SZABÁLYAINAK ALKALMAZHATÓSÁGA

A károsulti közrehatás kapcsán további kérdésként merül fel, hogy a vadkárért való helytállási kötelezettség esetén a Ptk. 6:525. §-ának a károsulti közrehatásra vonatkozó szabálya alapján is lehet-e kármegosztást alkalmazni. Ennek kapcsán kiindulópontként szükséges rögzíteni, hogy sem a Vtv. általában, sem a Vtv. vadkárakra vonatkozó rendelkezései nem hívják fel háttérjogszabályként a Ptk.-t, ugyanakkor arra a már említett körülményre figyelemmel, hogy a vadkár bekövetkezése folytán a vadászatra jogosult és a földhasználó között polgári jogi jogviszony jön létre, a Ptk. 1:2. § (2) bekezdése alapján a vadkárakra vonatkozó jogszabályokat a Ptk.-val összhangban kell értelmezni. Ennek megfelelően a bírói gyakorlat is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a Vtv. és a Vtv. vhr. speciális rendelkezései megelőzik a Ptk. általános szabályait, ezért a vadkárért való helytállási kötelezettséget elsősorban a speciális szabályok alapján

[87] Törő, 1970, 611.; Varga – Kása, 2019, 117.; Zoltán, 1973, 166.

[88] Kúria Pfv.III.21.097/2021/5.

[89] A vadászatra jogosultra terhesebb 20-80%-os kármegosztás került alkalmazásra pl. az alábbi ügyekben: Legfelsőbb Bíróság Pfv.VI.20.235/2011/3.; Kúria Pfv.VI.20.562/2012/6.; Győri Ítéltábla Pf.I.20.001/2006/4.; Győri Ítéltábla Gf.II.20.067/2013/3.; Pécsi Ítéltábla Gf.IV.30.106/2011/3.; Gyulai Törvényszék 9.Pf.25.047/2022/6.; Csongrád Megyei Bíróság 2.Pf.20.312/2011/5.

kell elbírálni.^[90] Ugyanakkor figyelemmel arra, hogy a vadkár is kárnak minősül, a Ptk. vonatkozó rendelkezései irányadóak azokban a kérdésekben, amelyeket a vadkár megtérítésére vonatkozó speciális szabályok nem rendeznek.^[91]

A Ptk. 6:525. § (1) bekezdése értelmében a károsultat kármegelőzési, kárelhárítási és kárenyhítési kötelezettség terheli, a kármegosztásra pedig e kötelezettségek felróható megszegése ad alapot. A bírói gyakorlat szerint a kármegelőzési, kárelhárítási és kárenyhítési kötelezettség annak alapján különböztethető meg, hogy a kár bekövetkezése folyamatának mely szakaszában terheli a (potenciális) károsultat. Ennek alapján a kármegelőzés a károkozás okai kifejlődésének megakadályozását, a kárelhárítás a már kifejlődött károkozási tényezők realizálásának megakadályozását, a kárenyhítés pedig a bekövetkezett károkozás hátrányos következményeinek lehetőség szerinti csökkentését jelenti.^[92]

A Vtv. 79. §-a kármegelőzés címszó alatt szabályozza a földhasználó kötelezettségeit, ha azonban az egyes kötelezettségek tartalmát vizsgáljuk, arra a következtetésre juthatunk, hogy valamennyi nem illeszkedik a kármegelőzés vázolt fogalmába. Egyértelmű, hogy a károkozás okainak kifejlődését megelőzően terheli a földhasználót az értesítési és tájékoztatási, a védősáv-létesítési, az ellenőrzési, a vadállomány kéméleti és a hozzájárulási kötelezettség. A közreműködési és a fokozott közreműködési kötelezettség minősítését nehezíti az a fogalmi következtelenség, hogy a Vtv. 79. § (1) bekezdés a) pontja a vadkár elhárításában, illetve csökkentésében való közreműködést, míg e) pontja a vadkár megelőzése és elhárítása érdekében való fokozott közreműködést vár el a földhasználótól. A bírói gyakorlat által a közreműködés körébe sorolt tevékenységek pedig tartalmukat tekintve vagy a kármegelőzés (pl. a fák törzsének védőhálóval való ellátása), vagy a kárelhárítás (pl. a vadkár észlelése esetén az ültetvény közelében való vadászat engedélyezése) fogalmába illeszkednek. Ami pedig a kár-csökkentés fogalmát illeti, ez a jogirodalom szerint a kárenyhítés Ptk. által alkalmazott fogalmának feleltethető meg.^[93]

Álláspontunk szerint a közreműködési, illetve a fokozott közreműködési kötelezettséget előíró rendelkezések az absztrakció olyan magas szintjén megfogalmazott normák, amelyek a lehetséges kármegelőzési, kárelhárítási és kárenyhítési tevékenységek teljes körét felölelik. Ebből következően a kármegelőzési, kárelhárítási és kárenyhítési kötelezettségnek nincs olyan tartománya, amelyet a Vtv. 79. §-ában mint speciális rendelkezésben felsorolt esetek nem fednek le, és ezért felvethetik a Ptk. 6:525. §-a mint általános norma alkalmazásának szükségességét. Emiatt a vadkárért való helytállási kötelezettség körében a Ptk. 6:525. §-ának alkalmazását kizártnak tartjuk.

[90] Győri Ítéltábla Gf.III.20.112/2010/5.

[91] Kúria Pfv.VI.20.562/2012/6.; Debreceni Ítéltábla Gf.III.31.029/2011/11.

[92] Kúria Pfv.VI.21.112/2018/14.

[93] Juhász, 2012, 493.

V. ZÁRÓ GONDOLATOK

A Vtv. a vadkárok megelőzése érdekében nemcsak a vadászatra jogosultra, hanem a földhasználóra is sokrétű kötelezettséget telepít. E jogi szabályozás mögött az a jogalkotói szándék ismerhető fel, amely a vadászatra jogosult és a földhasználó között a vadkárok megelőzése érdekében folytatott együttműködés előmozdítására irányul, figyelemmel arra a tényre, hogy ezen együttműködés hiányában a vadkár hatékony megelőzésére aligha van lehetőség.^[94] A kármegelőzés érdekében való együttműködést a vadkár esetében az teszi lehetővé, hogy a vadászterületek és a mező-, illetve erdőgazdálkodási hasznosítású ingatlanok földrajzi elhelyezkedése alapján mind a kárért potenciálisan helytállni köteles vadászatra jogosult, mind a potenciális károsult személye már a vadkár bekövetkezését megelőzően könnyen azonosítható. Ebből következően – a bírói gyakorlat által is elismerten – arra is lehetőségük van, hogy a kármegelőzéssel kapcsolatos együttműködésük módját szerződéssel rendezzék és szerződésükben akár a Vtv. szabályaitól is eltérjenek.^[95]

A vadkármegelőzés során folytatott együttműködés szerződéssel való rendezése több okból is előnyös lehet mind a vadászatra jogosult, mind a földhasználó számára. Ennek legfőbb oka az, hogy a Vtv. bemutatott szabályai számos bizonytalanságot hordoznak abban a tekintetben, hogy a kármegelőzési kötelezettség egyes, absztrakt módon megfogalmazott részelemei – különösen a közreműködési kötelezettség – körében a földhasználó milyen konkrét tevékenységek kifejtésére köteles. A földhasználó által foganatosítandó intézkedések, valamint általában a felek közötti együttműködés tartalmának a szerződésben történő meghatározása azonban nemcsak a vadkármegelőzés hatékonyságát fokozhatja, hanem a vadkár bekövetkezését követő – az esetek legnagyobb részében éppen a földhasználó kármegelőzési kötelezettségének konkrét tartalmával kapcsolatban felmerülő – jogviták elkerüléséhez is hozzájárulhat.

IRODALOM

- Barta Judit (2012): Vadászatra jogosult felelőssége a vad által erdő- és mezőgazdálkodáson kívül okozott károkért, különös tekintettel az ún. vadütközéses esetekre. In: Pusztahelyi Réka (szerk.): *A vadászat aktuális jogkérdései*. Novotni Alapítvány, Miskolc.
- Barta Judit (2014): A vadászható állat által okozott kárért való felelősség az új Ptk.-ban. In: *Gazdaság és Jog*. 2014/9. sz.
- Barta Judit (2020): A vadászható állat által okozott kárral és a vadkárral kapcsolatos néhány aktuális jogkérdés. In: *Polgári Jog*. 2020/9-10. sz.

[94] Heltai – Antal, 2016, 51.; Homonnay, 2009, 152.; Süveges, 1976, 540.; Zoltán, 1976, 18.; Zoltán, 1977, 459.

[95] EBH2010. 2139.; BDT2020. 4139.

- Barta Judit (2022): A vadkár, valamint a vadászható állat által okozott ár szabályozása és vadgazdálkodási összefüggései Magyarországon”. In: Barta Judit (szerk.): *A vadkár, a vadászható állat által okozott kár és a vadgazdálkodás összefüggései nemzetközi kitekintéssel*. Patrocinium, Budapest.
- Czank Lajos (1985): A vadászati jog hasznosítása és a tértítésmentes vadászat. In: *Magyar Jog*. 1985/2. sz.
- Döme Attila (2016): A vad-gépjármű ütközéséből eredő kártérítési ügyek megítélése a bírói gyakorlatban az új Ptk. tükrében. In: *Polgári Jog*. 2016/12. sz.
- Eörsi Gyula (1966): *A polgári jogi kártérítési felelősség kézikönyve*. KJK, Budapest.
- Fuglinszky Ádám (2008): Felróható károsulti közrehatás és kárenyhítési kötelezettség a magyar polgári jogban. In: *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2008/4. sz.
- Fuglinszky Ádám (2015): *Kártérítési jog*. HVG-Orac, Budapest.
- Havasi Péter – Salamonné Piltz Judit (2021): Felelősség az állatok károkozásáért. In: Wellmann György (szerk.): *A Ptk. magyarázata VI/VI*. HVG-Orac, Budapest.
- Hegyes Péter (2011): A vadászati jog jogosultjának felelőssége a vadon élő állatok által okozott károkért. In: *Miskolci Jogi Szemle*. 2011/2. sz.
- Hegyes Péter (2014): Hungarian Rules of the Liability for Game Damage. In: Badó, Attila – Beiling, Detlev W. (szerk.): *Rechtsentwicklungen aus europäischer Perspektive im 21. Jahrhundert*. Universitätsverlag Potsdam, Potsdam.
- Heltai Miklós – Antal Csanád (2016): A belterületi vadkárok megítélésének jogi és biológiai ellentmondásai. In: *Jogtudományi Közlöny*. 2016/1. sz.
- Hodgson, Isla D. – Redpath, Steve M. – Sandstrom, Camilla – Biggs, Duan (2020): *The State of Knowledge and Practice on Human-Wildlife Conflicts*. The Luc Hoffman Institute, Gland.
- Homonnay Zsombor (2009): A rendes gazdálkodás bűvkörében. In: *Magyar Vadászlap*. 2009/3. sz.
- Horváth Gergely (2017): A polgári jogi felelősség agrárjogi, illetve környezetjogi vonatkozásai. In: Kőhidi Ákos – Fazekas Judit – Csítei Béla (szerk.): *Állandóság és változás. Tanulmányok a magánjogi felelősség köréből*. Gondolat, Budapest.
- Juhász Ágnes (2012): Az állat által okozott károk és azok megítélése a hatályos magyar polgári jogban. *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica*. 2012/2. sz.
- Klátyik József (1996): *Vad-, kár-, térítés*. INGA-V Bt., Pécs.
- Kőhidi Ákos (2015): Az elháríthatatlanság fogalmának relativizálódása a magyar polgári jogban. In: Keserű Barna Arnold – Kőhidi Ákos (szerk.): *Tanulmányok a 65 éves Lenkovic Barnabás tiszteletére*. Eötvös József Kiadó – Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest – Győr.
- Lábady Tamás (2013): Felelősség az állatok károkozásáért. In: Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. CompLex, Budapest.
- Lábady Tamás – Parlagi Mátyás (2020): A kártérítési felelősség általános szabálya és közös szabályai. In: Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer, Budapest.
- Lucifero, Nicola (2015): La responsabilità per danno da fauna selvatica in agricoltura. In: *Aestimum*. 2015/1. sz.
DOI: <https://doi.org/10.13128/Aestimum-16484>.
- Madden, Francine M. (2008): The Growing Conflict Between Humans and Wildlife: Law and Policy as Contributing and Mitigating Factors. In: *Journal of International Wildlife Law & Policy*. 2008/2-3. sz.
DOI: <https://doi.org/10.1080/13880290802470281>.
- Makai Krisztián (2022): Belterületi vadak a „célkeresztben” - a vadászható állat által okozott kárért való felelősség legújabb bírói gyakorlata. In: *Polgári Jog*. 2022/1-2. sz.

- Mándy Endre (1990): A vadászati jogról. In: *Magyar Jog*. 1990/2. sz.
- Márton Mária (2010): Speciális felelősségi alakzatok az új Polgári Törvénykönyvben, különös tekintettel az állatok által okozott károkért való felelősségre. In: Csöndes Mónika – Nemessányi Zoltán (szerk.): *Merre tart a magyar civilisztikai jogalkotás a XXI. század elején?* PTE ÁJK, Pécs.
- Mikó Zoltán (1996): A föld tulajdonjogához kötött haszonvételek – a vadászati jog. In: *Gazdaság és Jog*. 1996/10. sz.
- Mikó Zoltán (1999): A tulajdonhoz kapcsolódó egyes haszonvételekről. In: *Gazdaság és Jog*. 1999/1. sz.
- Mikó Zoltán – Vajai László – Cs. Nagy Anikó (1996): *A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló törvény. Útmutató és kommentár a vadászati jog gyakorlásához, hasznosításához.* Agrocent, Budapest.
- Orosz Árpád (2014): Felelősség az állatok károkozásáért. In: Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja.* Opten, Budapest.
- Pribula László (2013): Felelősség a vadkárokért – kártérítés vagy kártalanítás? In: *Jogtudományi Közöny.* 2013/11. sz.
- Süveges Márta (1976): Termelőszövetkezeti földtulajdon, vadászati jog, vadkárokért való felelősség. In: *Állam és Igazgatás.* 1970/6. sz.
- Szalai Ákos (2013): A bizonyítási teher megfordításának hatása kártérítési ügyekben. In: *Közgazdasági Szemle.* 2013/11. sz.
- Székely István (1987): Felelősség a vadkárokért. In: *Nimród.* 1987/6. sz.
- Tókey Balázs (2020): *Szerződésen kívüli kötelek.* HVG-Orac, Budapest.
- Törő Károly (1970): Vadkártérítés és vadkártalanítás. In: *Magyar Jog.* 1970/10. sz.
- Varga Nelli (2010): Az állatok károkozásáért való felelősség. In: Fézer Tamás (szerk.): *A kártérítési jog magyarázata.* CompLex, Budapest.
- Varga Zoltán – Kása Róbert (2019): *Vadkár. Mezőgazda,* Budapest.
- Woolaston, Katie – Flower, Emily – van Velden, Julia – White, Steven – Burns, Georgette Leah – Morrison, Claire (2021): A Review of the Role of Law and Policy in Human-Wildlife Conflict. In: *Conservation & Society.* 2021/3. sz.
DOI: https://dx.doi.org/10.4103/cs.cs_176_20.
- Zoltán Attila (2001): A vadászattal és a vadgazdálkodással kapcsolatos károk meghatározása, a kárért való felelősség, valamint a kár megállapításának és megtérítésének szabályai 4. – A felelősség megállapításának szempontjai. In: *Nimród.* 2001/5. sz.
- Zoltán Ödön (1973): *Felelősség a vadkárokért és a vadászattal kapcsolatos egyéb károkért.* KJK, Budapest.
- Zoltán Ödön (1976): A vadkár megtérítése a bírói gyakorlatban. In: *Nimród.* 1976/3. sz.
- Zoltán Ödön (1977): A vadászat jogi szabályozásáról. In: *Jogtudományi Közöny.* 1977/8. sz.
- Zoltán Ödön (1997): *A vadgazdálkodás és a vadászat jogi rendje.* KJK, Budapest.

JOGFORRÁSOK

- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény.
- A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény.
- A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásáról szóló 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet.

ÍTÉLETEK JEGYZÉKE

- BDT2006. 1382.
- BDT2018. 3854.
- BDT2020. 4139.
- BH1982. 383.
- BH1993. 30.
- BH1996. 390.
- BH2002. 484.
- BH2012. 123.
- Csongrád Megyei Bíróság 2.Pf.20.312/2011/5.
- Debreceni Ítéltábla Gf.III.30.556/2011/6.
- Debreceni Ítéltábla Gf.III.31.029/2011/11.
- Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.171/2013/4.
- Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.260/2014/6.
- Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.194/2006/13.
- Debreceni Ítéltábla Pf.IV.20.239/2006/3.
- Debreceni Törvényszék 3.Pf.21.363/2022/3.
- EBH2010. 2139.
- Egri Törvényszék 2.Pf.20.175/2021/4.
- Fővárosi Ítéltábla 2.Kkk.50.433/2007/2.
- Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.023/2003/4.
- Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.578/2020/7.
- Győri Ítéltábla Gf.II.20.067/2013/3.
- Győri Ítéltábla Gf.III.20.112/2012/5.
- Győri Ítéltábla Pf.I.20.001/2006/4.
- Győri Ítéltábla Pf.III.20.243/2013/17.
- Győri Ítéltábla Pf.III.20.507/2010/31.
- Gyulai Törvényszék 9.Pf.25.047/2022/6.
- Kaposvári Törvényszék 2.Pf.20.815/2020/5.
- Kúria Pfv.I.20.336/2020/4.
- Kúria Pfv.III.21.097/2021/5.
- Kúria Pfv.III.21.447/2021/5.
- Kúria Pfv.VI.20.562/2012/6.
- Kúria Pfv.VI.21.019/2016/4.
- Kúria Pfv.VI.21.112/2018/14.
- Kúria Pfv.VI.21.553/2012/6.
- Kúria Pfv.VI.22.253/2017/4.
- Legfelsőbb Bíróság Pf.III.26.202/2001/5.
- Legfelsőbb Bíróság Pf.VI.25.109/2000/4.
- Legfelsőbb Bíróság Pfv.III.20.988/2001/7.
- Legfelsőbb Bíróság Pfv.III.21.033/2009/4.
- Legfelsőbb Bíróság Pfv.III.22.193/2001/3.
- Legfelsőbb Bíróság Pfv.III.22.318/2001/5.
- Legfelsőbb Bíróság Pfv.III.27.036/2001/8.
- Legfelsőbb Bíróság Pfv.VI.20.235/2011/3.
- Legfelsőbb Bíróság Pfv.VI.20.402/2011/4.
- Legfelsőbb Bíróság Pfv.VI.20.715/2010/6.
- Legfelsőbb Bíróság Pfv.VI.21.449/2000/8.

- Legfelsőbb Bíróság Pfv.XI.21.587/2004/4.
- Pécsi Ítéltábla Gf.IV.30.106/2011/3.
- Pécsi Ítéltábla Gf.IV.30.513/2011/3.
- Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.046/2021/12.
- Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.177/2012/9.
- PJD II. 145.
- PJD II. 635.
- Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.151/2017/4.
- Zala Megyei Bíróság 2.Pf.20.861/2011/4.
- Zalaegerszegi Törvényszék 2.Pf.20.460/2021/10.
- Zalaegerszegi Törvényszék 2.Pf.21.000/2021/3.

Szerényi Gábor grafikája